

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУДОВОГО ПРАВА

Матеріали X міжнародної
науково-практичної конференції

(25 квітня 2025 р.)

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
Кафедра кримінального процесу

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Кафедра юстиції

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
Кафедра організації судових, правоохоронних органів та адвокатури
НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ ЮРИСТІВ
ГО «СТАЛЕ ПРАВОСУДДЯ»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУДОВОГО ПРАВА

Матеріали X міжнародної науково-практичної конференції

(25 квітня 2025 р.)

Харків
«Право»
2025

Відповідальна редакторка *Л. М. Москвич*

Актуальні проблеми судового права : матеріали X міжнар.
А43 наук.-практ. конф. (25 квіт. 2025 р.) / [відп. ред. Л. М. Москвич] ;
Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Каф. кримін. процесу ;
Навч.-наук. ін-т права Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка, Каф. юстиції ;
Нац. ун-т «Одеська юрид. акад.», Каф. орг. суд., правоохорон.
органів та адвокатури ; Нім.-Укр. об-ня юристів ; ГО «Стале правосуддя». –
Харків : Право, 2025. – 376 с.

ISBN 978-617-8612-04-7

Збірник містить матеріали Десятої міжнародної науково-практичної конференції з актуальних проблем судового права, у якій взяли участь відомі вітчизняні та зарубіжні науковці та практики. Організаторами заходу виступили кафедра кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кафедра юстиції ННІ права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кафедра організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», Німецько-Українське об'єднання юристів і ГО «Стале правосуддя». В основу видання покладено доповіді, виголошені учасниками конференції, які торкаються різноманітних аспектів судового права.

УДК 349.42

Матеріали викладено в авторській редакції.
Відповідальність за їхню якість, достовірність,
відсутність текстових запозичень несуть автори.

Відеозапис конференції за посиланням:

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2025

ISBN 978-617-8612-04-7

© ТОВ «Видавничий дім «Право», 2025

2. Carl Schmitt. Political Theology. Four Chapters on the Concept of Sovereignty. University of Chicago Press edition. 2010. P. 116

3. Carl Schmitt. Legality and Legitimacy. Duke University Press. 2004. P. 216

4. European Commission and Others v Yassin Abdullah Kadi. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:62010CJ0584>

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії та історії права та держави НН Інституту права КНУ ім. Тараса Шевченка Дубов Геннадій Олексійович

Возна Д. В.,
*Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
Військово-юридичний інститут
курсантка 3 групи 4 курсу*

НЕВІЙСЬКОВА СЛУЖБА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: СУДОВА ПРАКТИКА

Повномасштабне вторгнення росії на територію України в лютому 2022 року стало вирішальним моментом для українського народу і вплинуло на всі сфери суспільного життя. Забезпечення ефективного функціонування збройних сил є актуальним питанням національної безпеки, зокрема в Україні сьогодні набуває нової актуальності питання належного правового регулювання невійськової (альтернативної) служби віруючих. Все це супроводжується необхідністю посилення державного контролю за його виконанням, забезпеченням прав віруючих, у тому числі права на альтернативну службу, та уникненням можливості зловживання правами на шкоду реалізації суспільних інтересів, а також поступового переходу до засад професійної армії.

Згідно із законодавством, така служба проходить на підприємствах, в установах та організаціях, що займаються соціальним захистом населення, охороною здоров'я, захистом довкілля, будівництвом, житлово-комунальним і сільським господарством, а також у патронажних службах Товариства Червоного Хреста України. Це жодним чином не обмежує зміст конституційного права, як іноді стверджується в юридичній літературі. [7] Очевидно, що таким чином здійснюється законодавче роз-

криття та деталізація відповідного конституційного права. Зокрема наведені положення дають предмет для роздумів з різних питань, зокрема щодо змісту військової служби та умов її заміни альтернативною службою, сутності альтернативної служби як виду публічної служби, можливості створення правового механізму державного гарантування релігійних переконань тощо.

Важливим у нинішніх умовах є те, що положеннями Указу Президента України «Про правовий режим воєнного стану в Україні» № 64/2022 встановлено обмеження низки конституційних прав і свобод людини і громадянина на період дії воєнного стану в Україні. [4] Водночас актуальним і водночас невирішеним залишається питання призову релігійних громадян не лише на строкову військову службу, а й на службу під час мобілізації. Судові процеси 2014–2024 років стали індикатором численних порушень цього права з боку виконавчої влади [8] незважаючи на те, що політичні рішення керівництва ЗСУ підтверджували необхідність застосування положень Закону «Про альтернативну (невійськову) службу» і в період мобілізації.

Наразі Конституційний Суд відкрив провадження щодо конституційності частини першої статті 1 Закону України «Про альтернативну (невійськову) службу». [3] На думку заявника, оскільки оскаржуваний наказ передбачає заміну альтернативної служби лише строковою військовою службою, якої на сьогодні в Україні немає, це повністю унеможлиблює реалізацію конституційного права, визначеного частиною четвертою статті 35 Конституції України. [2] Тому в питанні альтернативної служби в Україні склалася суперечлива ситуація як з точки зору нормативного регулювання, так і з точки зору правозастосування. Це породило неоднозначну правозастосовну практику, внаслідок якої виносилися як виправдані, так і обвинувальні вироки щодо осіб, віросповідання яких забороняє володіння зброєю та які за релігійними переконаннями відмовилися вступати до лав Збройних Сил України.

Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду (справа № 990/64/23) відмовив у задоволенні позову до Президента України В. О. Зеленського щодо визнання протиправною бездіяльності та зобов'язання визначити порядок звільнення з військової служби на підставі сумлінної відмови. Позивач вважав, що така бездіяльність порушує його права, гарантовані ст. 35 Конституції України та ст. 9 Європейської конвенції з прав людини. Суд встановив, що Президент України не наділений повноваженнями встановлювати порядок

звільнення з військової служби, оскільки це є виключною компетенцією Верховної Ради України відповідно до ст. 92 Конституції України. Отже, відсутність відповідного нормативного регулювання не є проявом протиправної бездіяльності Президента. Водночас це рішення заслуговує на увагу, оскільки в ньому сформульовано правову позицію, згідно з якою право на альтернативну службу в умовах мобілізації не визнається, через те, що відповідна норма відсутня в Законі України «Про альтернативну (невійськову) службу». [5]

Рівненський окружний адміністративний суд (справа № 460/1459/24) частково задовольнив позов до Вараської районної військової адміністрації. Суд визнав протиправними дії адміністрації щодо відмови у заміні військової служби на альтернативну (невійськову) з мотивів релігійних переконань позивача, та зобов'язав відповідача повторно розглянути його заяву з урахуванням висновків суду. В умовах війни Європейський суд з прав людини продовжує виконувати роль гаранта дотримання положень Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. У його практиці є рішення, що охоплюють як міждержавні, так і індивідуальні справи. Тому при розгляді справи суд врахував практику ЄСПЛ, зокрема рішення у справах «Коккінакіс проти Греції» та «Свято-Михайлівська Парафія проти України», зазначивши, що право на свободу совісті й релігії не є абсолютним і може бути обмежене за певних умов: законністю, наявністю легітимної мети (захист громадської безпеки, публічного порядку, здоров'я, моралі та прав інших осіб), а також пропорційністю та справедливим балансу між правом людини на свободу совісті та інтересами захисту суверенітету і територіальної цілісності України. Застосувавши «трискладовий тест» зі ст. 9 Конвенції, суд визнав дії адміністрації незаконними через відсутність законної підстави для відмови у праві на альтернативну службу під час мобілізації. [6]

Забезпечення права на невійськову службу є не лише вимогою міжнародного права, але й елементом демократичного суспільства, яке поважає переконання своїх громадян. Ухвалення нових законодавчих ініціатив, спрямованих на розширення кола осіб, які мають право на альтернативну службу, є актуальним і необхідним для розв'язання нормативних суперечностей та забезпечення прав людини навіть у період воєнного стану. Практичне значення дослідження полягає в обґрунтуванні необхідності законодавчого врегулювання цього питання, зокрема через аналіз прецедентів Європейського суду з прав людини, який неодноразово підкреслював, що відмова держави забезпечити невійсько-

ву службу є порушенням свободи віросповідання. Україна, прагнучи інтеграції до Європейського Союзу, має орієнтуватися на ці стандарти. Абсолютне звільнення таких осіб від будь-якого виду служби може спричинити соціальне нерозуміння та звинувачення у несправедливості. За провадження невійськової служби вирішує цю проблему, адже громадяни продовжують виконувати обов'язок перед суспільством, але у спосіб, який не суперечить їхнім переконанням. Таким чином, я підтримую ідею права на невійськову службу в умовах війни, водночас вважаю, що це право має бути чітко врегульоване, щоб уникнути можливих зловживань. Дослідження демонструє, що успішна імплементація права на невійськову службу в умовах війни можлива лише за умови комплексного підходу, який враховуватиме як оборонні потреби, так і фундаментальні права громадян. Такий підхід має потенціал не лише сприяти соціальній згоді, але й стати важливим елементом інтеграції України до європейського правового простору.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини): Конвенція від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 12.04.2025).
2. Конституція України: Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 12.04.2025).
3. Про альтернативну (невійськову) службу: Закон України від 12.12.1991 р. № 1975-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1975-12#Text> (дата звернення: 11.04.2025).
4. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 13.04.2025).
5. Рішення Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 25 вересня 2023 року у справі № 990/64/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113738637> (дата звернення: 13.04.2025).
6. Рішення Рівненського окружного адміністративного суду від 21 березня 2024 року у справі № 460/1459/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117827928> (дата звернення: 13.04.2025).
7. Григоренко Є. І. Проблеми юридичної відповідальності громадян, що проходять альтернативну (невійськову) службу та їхній вплив на юри-

дичну відповідальність військовослужбовців в Україні / Є. І. Григоренко // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Право. – 2016. – Вип. 22. – С. 47–49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIPR_2016_22_12.

8. Циган П. Актуальні проблеми реалізації в Україні членами протестантських церков права на альтернативну (невійськову) службу в період мобілізації та шляхи їх вирішення. *Visnyk of the Iviv university. series law*. 2020. № 70. С. 39–48. URL: <https://doi.org/10.30970/vla.2020.70.039>.

Науковий керівник: д.ю.н., професор кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Шевчук О. М.

Гартман Юлія

*Аспірантка 1 року навчання Кафедра
юстиції Навчально-наукового
інституту права Київського
національного університету
імені Тараса Шевченка
yuliia.hartman@knu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-5637-8358>*

ПЕРЕХІДНЕ ПРАВОСУДДЯ ЯК КОМПЛЕКСНА КОНЦЕПЦІЯ У СТРАТЕГІЇ ЗАХИСТУ І ВІДНОВЛЕННЯ ПОРУШЕНИХ ПРАВ І СВОБОД В УКРАЇНІ ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ

В той час, коли у міжнародному праві відсутній імперативний нормативно-правовий акт, який би регулював питання, пов'язані з перехідним правосуддям, практика розробки таких документів на національних рівнях набирає актуальності та поступово стає усталеною практикою. Водночас, у цьому контексті слід згадати про ООН та її зусилля щодо розвитку концепції перехідного правосуддя. У 2005 році Генеральною Асамблеєю ООН були ухвалені «Основні принципи та керівні положення, що стосуються права на правовий захист та відшкодування збитків для жертв грубих порушень міжнародних норм в галузі прав людини

Боровська А. О.

ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ДОРАДЧИХ ОРГАНІВ У СУДОВІЙ ВЛАДІ УКРАЇНИ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ	174
--	-----

Вігірінський Андрій

ФОРМАЛЬНО-ФУНКЦІОНАЛІСТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ЗАКОННОСТІ У ПРАКТИЦІ СУДОВОЇ ВЛАДИ, В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ ОБСТАВИН	178
--	-----

Возна Д. В.

НЕВІЙСЬКОВА СЛУЖБА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: СУДОВА ПРАКТИКА	183
--	-----

Гартман Юлія

ПЕРЕХІДНЕ ПРАВОСУДДЯ ЯК КОМПЛЕКСНА КОНЦЕПЦІЯ У СТРАТЕГІЇ ЗАХИСТУ І ВІДНОВЛЕННЯ ПОРУШЕНИХ ПРАВ І СВОБОД В УКРАЇНІ ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ	187
---	-----

Гривенко В. В.

ЩОДО ВПЛИВУ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ НА СУДОВУ ВЛАДУ В УКРАЇНІ	193
---	-----

Давидзон Д. О.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА ТА МЕДІАТОРА: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ	196
--	-----

Дзядевич В. Р.

РОЛЬ СУДДІВ У ВІДСТАВЦІ В УМОВАХ ТРАНЗИТНОГО ПРАВОСУДДЯ	200
--	-----

Дудник В. Ю.

АДВОКАТ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ: САМОПРЕЗЕНТАЦІЯ ЧИ ПРИХОВАНА РЕКЛАМА	204
---	-----

Єршов Марко

ПРОБЛЕМИ ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ЗАСОБІВ ВІДЕОКОНФЕРЕНЦІВ'ЯЗКУ	208
--	-----

Єсюкова Валерія

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЖІНОК- ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: АНАЛІЗ ОКРЕМИХ СУДОВИХ РІШЕНЬ	211
--	-----

Єщенко О. В.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ В ПРАВІ ЄС	215
---	-----